

Grote vuurvliinder (*Lycaena dispar*) H1060

1. Status

Habitatrichtlijn Bijlage II (inwerkingtreding 1994)

2. Kenschets

Beschrijving: De mannetjes van de grote vuurvliinder vallen flink op door hun glanzend oranjerode bovenkant en hun blauwgrijze onderzijde met een opvallend rode band langs de vleugelrand. Bij de vrouwtjes is de bovenkant van de vleugels dof oranje met een zwarte vlekkenkening. De ondersoort *Lycaena dispar batava* komt uitsluitend in ons land in het wild voor en vormt één generatie per jaar. De vlinders vliegen van begin juli tot midden augustus. De mannetjes gedragen zich vaak sterk territoriaal. De vrouwtjes zwerven rond door de uitgestrekte moerasgebieden op zoek naar mannetjes of, na de paring, naar geschikte waardplanten voor het afzetten van de eitjes. De vrouwtjes kunnen dan flinke afstanden, tot wel 20 km, afleggen. De waardplant van de grote vuurvliinder is waterzuring (*Rumex hydrolapathum*). De grote vuurvliinder is een karakteristieke vlinder van uitgestrekte moerasgebieden, waar deze plant veel voorkomt. De rupsen eten enkele weken lang van de waterzuring en overwinteren dan aan de voet van de waardplant. Een dichtheid van vijf planten per hectare is voldoende voor een duurzame populatie van de grote vuurvliinder. De waterzuringplanten moeten groeien in grote leefgebieden waar ijle rietlanden (waaronder veenmosrietland) afwisselen met bloemrijke ruigtes. De vlinders die rondzwerven hebben bloemen nodig om nectar te kunnen drinken. In ons land bieden alleen de uitgestrekte laagveenmoerassen van Noordwest-Overijssel en Zuidoost-Friesland de grote vuurvliinder nog een geschikt leefgebied.

Relatief belang binnen Europa: zeer groot

De grote vuurvliinder komt voor van Engeland en Frankrijk in het westen tot Korea in het oosten, en van Finland in het noorden tot Griekenland in het zuiden. Binnen Europa wordt de grote vuurvliinder vooral gevonden in de continentale regio. Daarbuiten zijn populaties aanwezig in de Atlantische regio, de boreale regio en mediterrane regio. Het aandeel van Nederland in de Europese populatie is klein (<1%). Dit geldt ook voor het aandeel in de Europese Unie (<1% in Nederland). De ondersoort *Lycaena dispar batava* komt uitsluitend in ons land in het wild voor. De grote vuurvliinder geldt in Europa als niet bedreigd. Afgezien van de ondersoorten bedraagt het aandeel van Nederland in de Atlantische regio vermoedelijk 5-10%. De ondersoort *batava*, die alleen in Nederland gevonden wordt, is echter wel bedreigd. In de Atlantische regio komt de grote vuurvliinder buiten Nederland alleen in Frankrijk voor. Waarschijnlijk komen in Frankrijk hooguit enkele tientallen, vrij kleine populaties voor, en deze hebben betrekking op een andere ondersoort dan de Nederlandse! Het aandeel van de Nederlandse ondersoortpopulatie binnen Europa en de Europese Unie is 100%! Vanwege deze specifieke ondersoort is het relatief belang gewaardeerd als zeer groot.

3. Bijdrage van gebieden

Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland: Beperkt tot enkele laagveenmoerassen in Noordwest-Overijssel en aangrenzend Friesland.

Verspreidingskaart grote vuurvlinder

Huidig voorkomen en Natura 2000: Op dit moment komt de grote vuurvlinder voor in drie Natura 2000 gebieden: in de Weerribben (met naar schatting 80-85% van de Nederlandse vlinders), de Rottige Meente en Brandemeer (10-15%) en de Wieden (<5%). De Weerribben liggen in Natura 2000 gebied Weerribben, de Wieden in Wieden en de Rottige Meente in Rottige Meenthe en Brandemeer. Buiten deze gebieden zijn op dit moment geen populaties aanwezig.

Nr.	Natura 2000 gebied	Bijdrage
34	Weerribben	<15%
18	Rottige Meente & Brandemeer	2-15%
35	Wieden	2-15%

Voorkomen grote vuurvlinder in Natura 2000 gebieden.

4. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: In 1915 werd de grote vuurvlinder in de Lindevallei bij Wolvega door een scholier ontdekt. Vooral in de jaren twintig en dertig wilden veel verzamelaars deze soort aan hun collectie toevoegen. De historische verspreiding is dan ook behoorlijk goed bekend. De soort was voor 1950 ook al vrijwel beperkt tot Noordwest-Overijssel en Zuidoost-Friesland. Daarbuiten werden af en toe zwervers gezien. In het Naardermeer is een introductiepoging ondernomen, echter zonder succes. De populatie was rond 1950 groter, enkele malen zo groot als tegenwoordig. Dit heeft te maken met de toename van het bosoppervlak, bos is ongeschikt als leefgebied voor de grote vuurvlinder. Destijds was er bijna geen bos in de grote laagveenmoerassen, terwijl het tegenwoordig in sommige gebieden wel 40-60% van de oppervlakte inneemt. Begin jaren negentig kwam de grote vuurvlinder niet of nauwelijks meer voor in de Wieden. In de Bancopolder bij Lemmer was in 1990 een kleine populatie aanwezig. Ook in de Rottige Meente was er toen een kleine populatie met een beperkte verspreiding. Alleen in de Weerribben is dan nog een grote populatie aanwezig.

Recente ontwikkelingen: Nog steeds herbergt de Weerribben verreweg de grootste populatie van Nederland. De grote vuurvlinder is verdwenen uit de Bancopolder. In de Rottige Meente is een kleine, maar redelijk gezonde populatie aanwezig. In de Wieden is de situatie wisselend. In 2000 is intensief gezocht en toen zijn vele tientallen eitjes gevonden, terwijl in het voorjaar van 2005 slechts twee rupsen zijn gevonden.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: ongunstig

Er zijn nu drie populaties van de grote vuurvlinder, maar meer dan 80% van de vlinders bevond zich zowel in 1994 als in 2004 in één gebied (De Weerribben). De andere populaties zijn vermoedelijk niet sterk genoeg om zelfstandig te overleven en afhankelijk van migranten uit de Weerribben.

Beoordelingsaspect populatie: ongunstig

Rond 1950 kwam de grote vuurvlinder nog voor in een groter aantal gebieden. Het verspreidingsgebied en de oppervlakte aan geschikt leefgebied was toen veel groter, dus zal de Nederlandse populatie ook aanzienlijk groter geweest zijn. Destijds bestonden de gebieden waar

de soort gevonden werd bijna geheel uit rietmoeras, nu bestaan ze voor de helft uit voor de grote vuurvliinder ongeschikt bos. Zelfs in goede jaren komt de populatiegrootte nu niet boven enkele honderden vlinders uit, terwijl het er in slechte jaren minimaal 1000 zouden moeten zijn.

Beoordelingsaspect leefgebied: ongunstig

Er is momenteel net voldoende leefgebied aanwezig, maar op de langere termijn is dat zeker niet veiliggesteld. Door natuurlijke successie worden de huidige voortplantingslocaties op termijn ongeschikt. Er moeten steeds opnieuw jonge laagveenverlandingen ontstaan, die dan enkele tientallen jaren later geschikt zijn als voortplantingsgebied voor de grote vuurvliender binnen het geheel van het moeras. Aan de verjonging van laagveenmoerassen wordt in de praktijk van het beheer gewerkt, maar op dit moment is er nog weinig succes geboekt. Verlanding met de vestiging van waterzuring is recent niet of nauwelijks gevonden. Grootschalig 'schaven' van oude rietlanden levert ook geen verlandingssituaties met veel waterzuringplanten op. Hier zijn extra maatregelen en onderzoek nodig.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig

In 1994 leek er alleen in de Weerribben nog een toekomst voor de grote vuurvliender weggelegd. Inmiddels blijkt dat de soort mobiel genoeg is om potentieel habitat in de Wieden tijdelijk te koloniseren. Ook in de Rottige Meente heeft zich weer een sterkere populatie opgebouwd. Toch blijven deze plekken afhankelijk van migranten uit de Weerribben. Door de verwachte klimaatsverandering worden nieuwe plekken (met name waterzuringen langs oevers) geschikt als voortplantingsgebied. Daarom zou 'global warming' voor de grote vuurvliender wel eens positief kunnen uitpakken.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Voor een duurzaam behoud van de grote vuurvliender moet de soort een verspreiding hebben die meer dan 5 populaties omvat, waarbij elke populatie voor zich tien tot twintig voortplantingslocaties heeft. In het totaal is een populatiegrootte vereist met aantallen die schommelen tussen duizend vlinders in een koel en slecht jaar, tot enkele duizenden in de overige jaren. Voor de streefpopulatie is ruim voldoende geschikt leefgebied nodig: minimaal enkele tientallen goede voortplantingsplekken van ongeveer 1 ha groot in minstens vijf gebieden.

Oordeel: ongunstig

Staat van instandhouding		
Aspect	1994	2000
Verspreiding	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Populatie	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Toekomst	zeer ongunstig	Matig ongunstig
Oordeel	zeer ongunstig	zeer ongunstig

5. Bronnen

- Bink, F.A. (1992) Ecologische Atlas van de Dagvlinders van Noordwest-Europa. Schuyt & Co, Haarlem.
- Evers, W.M.J.; Maaren, N.G.J. van & Made, J.G. van der (1987). De Grote Vuurvliender in de Wieden (Overijssel). De Levende Natuur 88 (2), 82-88

- Ketelaar, R., Groenendijk, D., Veling, K. & Kalkman, V. (2001) Beschermingsplan dagvlinders en libellen van moerassen: basisdocument voor het Soortbeschermingsplan. Rapportnummer 2001.40. De Vlinderstichting, Wageningen & EIS-Nederland, Leiden.
- Lhonoré, J. (1998) Biologie, écologie et répartition de quatre espèces de Lépidoptères Rhopalocères protégés (Lycaenidae, Satyridae) dans l'ouest de la France. OPIE, Guyancourt.
- Soomers, H. (2004) Modelling the viability of a population of the Large Copper (*Lycaena dispar batava*) in the Netherlands. Report SV2004.005, Dutch Butterfly Conservation, Wageningen.
- Swaay, C.A.M. van (2000b) Beschermingsplan grote vuurvliinder 2000-2004. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 's-Gravenhage.
- Swaay, C.A.M. van & Warren, M.S. (1999) Red Data book of European butterflies (Rhopalocera). Nature & Environment, No. 99, Council of Europe Publishing, Strasbourg.